

Marta Vericat

MASCOTISME
UN DEBAT SOBRE ÈTICA ANIMAL

ÍNDIX

1. Avís sobre una qüestió de noms	1
2. De mi mateixa	3
3. Intencions	11
4. Orígens	17
4.1 El cas del gos	19
4.2 El cas del gat	29
5. La part fosca de la domesticació	34
5.1 Dependència i vulnerabilitat	37
5.2 Races	44
5.3 Alimentació	49
5.4 Sexualitat i reproducció	52
5.5 El poder de la vida i la mort	54
5.6 Abandonament	57
6. El treball	59
7. La ficció de la família multiespècie	64
8. Posicions davant el mascotisme	69
9. Amor	75
10. La utopia de la comprensió	81
11. Lectura de gènere i simbolismes	88
12. Reflexió final	94

1. AVÍS SOBRE UNA QÜESTIÓ DE NOMS

Quan parlem d'animals domesticats ens referim a una categoria heterogènia. Per aquest motiu a la literatura sobre ètica animal és costum tractar per separat les diferents espècies. En aquest llibre ens centrarem especialment en dues, el gos i el gat, perquè són les principals espècies amb què majoritàriament practiquem la zooteràpia. Així i tot, no es pot passar per alt que hi ha centenars d'altres animals tractats com a mascotes: és el cas de molts ocells (caderneres, canaris, periquitos...) o de rosegadors de tota mena (hàmsters, conills, conillets d'Índies...) que també mereixerien una atenció exhaustiva i específica. Sense oblidar, a més, els animals exòtics: lloros, agapornis, iguanes, taràntules, serps, tortugues i un llarg etcètera.

No hem estat de sort a l'hora de trobar una paraula que s'escaigui per referir-nos inclusivament a gossos i gats, tot i que no ens sentim especialment còmodes amb els termes que es fan servir habitualment. La intenció és ser neutrals en l'ús dels termes, i en conseqüència emprarem el terme «mascota» o «animal de companyia» sense cap pretensió de cosificar o instrumentalitzar els animals (gossos i gats)

que culturalment anomenem i identifiquem amb aquest mot. D'altra banda, usem el concepte de «mascotisme» per fer referència a la tinença de gossos i gats, amb independència de si les persones a càrrec seu els consideren «amics», «familiars» («família interespècie»), animals de companyia o mascotes, i fins i tot *gossifills* i *gatifills*, entre altres possibles maneres de percebre'ls.

2. DE MI MATEIXA

Convisc actualment amb dos gats que adoro i els considero uns éssers excepcionals. Em fascina la seva agilitat, els ulls, les accions intrèpides, els miols i sobretot, la seva curiositat inesgotable. I m'agrada veure'ls quan torno a casa. Qualsevol que se senti atret per la bellesa dels gats i gaudeixi amb la seva interacció, segur que entén aquesta sensació tan genuïna i extraordinària. Els gats han estat la meva font d'inspiració i el motiu de tantes preguntes (milers!) que sovint m'inquieten i fins i tot no em deixen dormir com voldria.

He passat molt de temps pensant que en la nostra relació amb les mascotes tot estava en ordre si les persones estimaven els animals amb què convivia, perquè l'important i realment significatiu en les relacions amb els animals no humans era l'amor i la cura que se'ls dedica. Creia que l'únic problema greu que hi havia en el fet de tenir mascotes estava en el maltractament físic directe, fos per copejar-los, per abusar-ne sexualment (zoofília) o per no proporcionar-los una bona atenció.

Per què hauria d'estar equivocada si des dels cercles animalistes que lluiten pels drets dels animals fan la mateixa lectura de la realitat? Gairebé de manera unànime l'activisme

animalista està enfocat a erradicar el nombre d'abandonaments, evitar les adopcions irresponsables i detectar i castigar situacions de maltractament. Es dediquen esforços per tal d'aconseguir més drets legals per als animals de companyia, com ara el permís per accedir a establiments o al transport públic. Totes aquestes reivindicacions són molt honorables, però la paradoxa és la permanència en un bucle infinit: el mascotisme genera abandó i l'abandó genera mascotisme a través de l'adopció. La resta dels problemes ètics del mascotisme també se situen en aquest tipus de cercle viciat en què els animals són els més perjudicats.

No pensem gaire allò que hi pugui haver de discutible en el fet de tenir mascotes perquè no esmercem gaire temps a l'anàlisi rigorosa d'aquesta qüestió. Si ho féssim, n'hi hauria prou amb una mica de reflexió per adonar-nos que en gairebé qualsevol àmbit del món animalista, les converses sobre les mascotes acostumen a ser força superficials i poc serioses. Com a molt, els militants pels drets dels animals en parlem (i ens indignem!) per algunes de les conseqüències més brutals del mascotisme, però poc sovint es posa a debat el fet mateix de tenir mascotes. El *bonrollisme* general sobre aquesta qüestió ajuda a construir en la comunitat una mentalitat masco-tista i el fet de qüestionar-la de vegades acaba essent una cosa mal vista. Però cal anar més enllà de la qüestió de si podem donar una bona vida a les mascotes individuals per plan-

tejar-la no des de la pura bona voluntat, sinó des de l'àmbit dels drets i de la dignitat de tots els éssers vius.

Interioritzem des de la infància el sistema de creences a través del qual ens relacionem amb els animals. Construïm els fonaments del vincle que hi tenim i aprenem a classificar-los com a menjar, com a plaga, com a depredadors i també com a mascotes. Melanie Joy a la seva obra *Per què estimem els gossos, ens mengem els porcs i ens vestim amb les vaques. Una introducció al carnisme* explora molt bé el sistema de creences que ens porta a estimar uns animals i no uns altres, a menjar-nos uns animals i no uns altres i a tractar bé uns animals mentre altres els considerem una nosa: «En funció de la classificació que els assignem, ens hi relacionarem d'una manera o d'una altra: el caçarem, en fugirem, els exterminarem, els acaronarem o ens els menjarem.»¹

En el meu cas, els relats recurrents sobre els vincles d'amor o amistat que establim amb les mascotes van deixar de ser raons suficients per justificar-ho tot. Tenia sospites que aquesta mena d'arguments podien desactivar el pensament crític i generar una cortina de fum que no permet veure l'explotació. No he trobat mai el motiu pel qual caldria descartar sense més ni més el benefici del dubte: ¿com estar segurs que l'amor del tot sincer que sentim envers ells no blanqueja situacions

¹ M. Joy; *Por qué amamos a los perros, nos comemos a los cerdos y nos vestimos con las vacas. Una introducción al carnismo*, Madrid: Plaza y Valdés, 2020, p. 20.

d'exploració amb els animals que considerem mascotes?

La família, l'escola, els contes i rondalles o els dibuixos animats ens ensenyen que determinats animals com el porc, la vaca i la gallina són animals de granja o que les rates són éssers repugnants (o ho eren, perquè cada cop més s'estan convertint en mascotes); i de la mateixa manera, ens diuen també que els gossos i els gats són animals de família. A conseqüència d'aquests aprenentatges que assumim sense ni adornar-nos-en, anem elaborant la nostra forma supremacista humana d'estar al món que no ens permet mirar més enllà del nostre interès a conviure amb ells. En paraules de Marta Tafalla: «Considerem que han de viure per a nosaltres, perquè els nens tinguin un company de jocs, perquè els avis surtin a caminar cada dia, perquè facin companyia als malalts, perquè ens regalin afecte i bon humor.»¹

Tenim tendència a considerar que el mode de vida majoritària és un reflex de valors universals, per això normalitzem aquesta mena de situacions d'exploració. En el meu cas, mai no havia pensat com pot resultar d'ensopida la seva vida dels gossos que habiten a les grans ciutats quan gran part de la seva existència transcorre sobre asfalt llefiscós, d'arbre en arbre, flairant gasos que maregen i omplint els seus pulmons amb el fum dels tubs d'escapament, en comptes de seguir el flat de la

¹ M. TAFALLA; *Ecoanimal. Una estètica plurisensorial, ecologista y animalista*, Madrid: Plaza y Valdés, 2019, p. 247.

llebre al mig del camp; o en la realitat de molts gats que viuen confinats un dia rere l'altre, en apartaments minsos on de vegades amb prou feines els entra ni un fil de llum per la finestra. Gats que mai arriben a tenir la simple experiència vital de grimpar a un arbre o córrer a l'herba.

El que acabo de descriure no són casos extrems ni minoritaris. És la realitat quotidiana de milions de gossos i gats arreu, éssers amb capacitat de sentir que pateixen com a resultat de trobar-se atrapats al nostre món humà, obligats a viure a la nostra manera i forçats adaptar-se al nostre estil de vida, a les nostres manies i estàndards culturals. Els neguem l'expressió plena dels seus impulsos naturals, i els reprimim molts dels seus desitjos, com ara fer forats, furgar a les escombraries o rodolar enmig del fang.¹

Em vaig proposar un exercici d'empatia radical que em permetés posar-me al lloc de l'altre per aconseguir una idea parcial o aproximada de la realitat d'altres subjectes ontològicament diferents. Un exercici gens fàcil, tot i que l'esforç sigui descomunal, perquè a més de tenir les seves pròpies limitacions cal vigilar no supplantar la seva agència, perquè res ni ningú més enllà de la nostra arrogància antropocèntrica ens ha autoritzat a ser la seva veu.

D'ençà d'aleshores em vaig plantejar preguntes com ara: «¿de debò un gos podria «es-

¹ L. GRUEN; "Afrontar la muerte y hacer el duelo" dins C. J. Adams i L. Gruen (eds.); *Ecofeminismo. Intersecciones feministas con otros animales y con la Tierra*, Madrid: Levanta Fuego, 2023, p. 229.

tar bé» passejant lligat tres vegades al dia pels carrers de la ciutat, portant-lo al camp tan sols un cop per setmana amb molta sort?» De debò em podia creure que milions de gats podien portar una vida plena tancats anys i panys en apartaments o pisos, sense oportunitat de tenir experiències com la de córrer sense que cap paret els pugui aturar? Que potser no és dramàticament necessari per a una vida digna que tots els gossos i gats comptin amb uns entorns que estimulin els seus sentits i la curiositat?

Aquests dubtes inevitablement em portaven per un camí llarg i sovint tempestuós, ple de llums i ombres. Un camí solitari, sense senyalitzar, aparentment intransitable. Feia uns passes i després tornava enrere, fins que va deixar d'existir el retorn. A partir d'aleshores la intuïció que per sota del mascotisme s'amaga alguna cosa pertorbadora se'm va anar fent cada vegada més insuportable, com quan una espina, sense estar clavada a la pell, et frega constantment i produeix ferides. Aquesta, per així dir-ne, subtil agonia va ser el meu substrat enèrgic per enfrontar aquest tema amb tota la seva envergadura.

Qüestionar la nostra relació amb els que amb un antropocentrisme obvi anomenem animals de companyia m'ha produït un malestar punyent, pel que té de ruptura amb la manera com havia pensat (i viscut) fins aleshores i sovint m'he sentit en conflicte amb mi mateixa. Tot i que molt sovint ha estat un tema que he volgut esquivar per extremadament in-

còmode, mai no he volgut girar l'esquena a la qüestió. En un moment o altre vaig aprendre que els problemes o els fets no deixen d'existir per molt que deixem de pensar-hi. Si d'algun cosa he estat convençuda també és que la reflexió sobre la relació que mantenim amb les mascotes no pot escapar de la coneguda màxima kantiana del *sapere aude* «atreveix-te a pensar», present sempre en el meu compromís amb la filosofia. No resulta senzill nedar a contracorrent de la tendència social que defensa el mascotisme a cegues (en la seva doble moral) i que al més mínim comentari t'etiqueta de qualsevol cosa, excepte de ser una persona compromesa amb la causa animal. D'altra banda, tampoc no resulta fàcil examinar i visitar temes que involucren els nostres sentiments (sovint molt íntims!) de forma directa; però cal fer-ho si volem que la nostra conducta coincideixi amb les nostres conviccions o si aspirem a viure en sintonia entre la nostra manera d'obrar i els valors que tenim per desitjables.

Qüestions d'aquesta mena no han de situar-se a extramurs de l'anàlisi racional ni convertir-se en un impediment en l'esdevenir filosòfic. La teoria moral ha d'intentar abordar-les de la manera més desapassionada possible, perquè més enllà d'apel·lar a allò subjectiu, calen bons arguments per sostenir un raonament moral consistent. Tan important és pensar en les nostres emocions i passions, com permetre que allò que sentim ens estimuli el pensament crític, perquè com

diu Val Plumwood necessitem criteris de racionalitat ecològica «fonamentats alhora sobre la racionalitat orgànica i sobre la racionalitat crítica».¹ La reflexió moral no pot claudicar per por a no encaixar amb les tendències socials o per no ser del gust de (quasi) tothom, perquè la seva finalitat mai no ha estat estalviar-nos els mals del món, sinó aportar prou lucidesa per fer-los pensables.

Potser algunes persones es poden ofendre o sentir un punt de fastigueig amb el tema que ens ocupa, però en cap cas la intenció ha estat assenyalar ningú, ni menys encara fer-lo sentir malament de manera gratuïta. El mascotisme té cares molt diverses, fins i tot també les que revelen i demostren amb escreix la part compassiva i més noble de la nostra humanitat. Per totes aquestes llums i ombres, reflexionar sobre aquest dilema moral és una qüestió crucial.

¹ V. PLUMWOOD; *La crise écologique de la raison*, París: PUF, 2024, p. 155. (Edició original, 2002).

3. INTENCIONS

Amb aquest llibre volem obrir una reflexió al voltant de la relació que mantenim amb les anomenades mascotes o animals de companyia, un tema punyent, d'actualitat i cada cop més imprescindible a hores d'ara. Actualment hi ha més de nou milions de gossos a l'Estat espanyol i amb la pandèmia la xifra de gats va créixer un 62% el 2021, passant de 5 a 8 milions respecte a dos anys abans.¹ Però tot i aquestes dades i malgrat els canvis socials que ha portat l'extensió del mascotisme gairebé no hi ha estudis crítics o debats en profunditat sobre l'ètica de la relació entre humans i mascotes. Deixem constància, però, d'algunes fites significatives en una reflexió encara incipient, com el *Manifiesto de las especies de compañía: perros, gentes y otredad significativa* de Donna Haraway,² *Justicia para los animales. Una responsabilidad colectiva* de Martha Nussbaum,³ el capítol que hi dedica Marta Tafalla a *Ecoanimal. Una estética plu-*

¹ Dates extretes d'un article del diari *El País* "Piensa en el chuchito: en busca de una ética perruna", Marta Padilla (8 de febrer 2025).

² D. HARAWAY; *Manifiesto de las especies de compañía: Perros, gentes y otredad significativa*, traducció espanyola de Isabel Mellén, Córdoba-Argentina: Bocabulvaria ediciones, 2017.

³ M. NUSSBAUM; *Justicia para los animales. Una responsabilidad colectiva*, Barcelona: Editorial Planeta, 2023.

risensorial, ecologista y animalista,¹ el capítol que hi dedica Lori Gruen a *Ecofeminismo. Intersecciones feministas con otros animales y con la Tierra*,² o la seva *The Ethics of Captivity*³ i publicacions recents de Cheryl Abbate, Jessica du Toit, Katja Guenther o Eva Meijer, que han fet aportacions significatives a l'àmbit de la *Companion Animal Ethics*, a més d'autors consolidats com Gary Francione o el ben conegut Zoopolis, *una teoria política dels drets dels animals* de Sue Donaldson i Will Kymlicka (ed. original, 2011).⁴

No pretenem entrar en debat amb cadascun d'aquests autors/es, ni posicionar-nos en cap dels diversos corrents que discuteixen sobre la qüestió. Tampoc analitzarem la posició abolicionista de Gary Francione en contrast amb la proposta de relacions horitzontals i d'estatus de ciutadania que defensen Donaldson i Kymlicka suportada per diversos autors/es. Tot i que és cert que simpatitzem o coincidim amb alguns dels arguments esgrimits del model abolicionista, no considerem l'extinció massiva de gossos i gats com a alternativa viable ni justa. L'opció d'un món sense gossos i gats senzillament no la contemplem, tot i que

¹ M. TAFALLA; *Ecoanimal. Una estética plurisensorial, ecologista y animalista*, Madrid: Plaza y Valdés, 2019.

² L. GRUEN i C. J. Adams; *Ecofeminism. Feminist Intersection With Other Animals and the Earth*: Bloomsbury, 2023.

³ L. GRUEN; *The Ethics of Captivity*, Nova York: Oxford University Press, 2014.

⁴ Significativament, el subtítol de l'edició original a Oxford University Press és *A Political Theory of Animal Rights* sense cap esment a la paraula «revolució».